

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1
โรงเรียนคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาพะเยา

The Effective School Administration Model in Accordance with the
“One District, One Quality School” Policy under the Secondary Educational
Service Area Office Phayao

¹ขวัญภา เตชวีรกุล, ²ศศิรา พงษ์ไทย และ ³สมใจ มณีวงษ์

¹Kwannapa Techoweerakul, ²Sasirada Pangthai, and ³Somjai Maneewong

คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

Faculty of Education, Phichayabundit College, Thailand

E-mail: ¹techoweerakul9@gmail.com, ²sasirada.p63@gmail.com, ³somjaimaneewong@gmail.com

Received January 30, 2026; Revised March 7, 2026; Accepted March 21, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและสภาพการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยอาศัยกรอบแนวคิดการบริหารคุณภาพตามวงจร PDCA (Plan-Do-Check-Act) ควบคู่กับแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนตามนโยบาย “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” ของกระทรวงศึกษาธิการ พื้นที่วิจัย ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และกลุ่มตัวอย่างในการตรวจสอบยืนยันองค์ประกอบรูปแบบและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 255 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ประเด็น

การสนทนากลุ่ม และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนนักเรียน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และนักเรียน 2) รูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ส่วนสำคัญ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก IAMLS ภายใต้วงจร PDCA 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่ามีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้นำเสนอ IAMLS Model ซึ่งเป็นรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล โดยบูรณาการแนวคิดระบบ (System Theory) วงจร PDCA และ CIPP Model อย่างเป็นรูปธรรม รูปแบบดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนา และยกระดับสถานศึกษาตามนโยบาย “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการเชิงระบบ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล; รูปแบบการบริหารสถานศึกษา; นโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ; วงจร PDCA

Abstract

This study aimed to: (1) examine the components and current conditions of effective school administration under the “One District One Quality School” policy in schools under the Secondary Educational Service Area Office Phayao; (2) develop a model of effective school administration aligned with the policy; and (3) evaluate the appropriateness and feasibility of the developed model. A mixed-methods research design was employed, guided by the quality management framework of the PDCA (Plan–Do–Check–Act) cycle integrated with the Ministry of Education’s “One District One Quality School” policy. The research setting comprised schools under the Secondary Educational Service Area Office Phayao. Key informants for the interviews included nine participants selected through purposive sampling. The sample used to validate the model components and evaluate its appropriateness and feasibility consisted of 255 participants, including educational administrators, school administrators, and teachers, selected through simple random sampling. Research instruments included an interview form, questionnaire, focus group discussion guidelines, and an evaluation form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and descriptive content analysis.

The findings revealed that: 1) Effective school administration consisted of five key components: infrastructure and student support systems, school administrators, teachers and

educational personnel, administrative management, learning management, and students. 2) the developed administrative model comprised five main elements—principles, objectives, operational processes, evaluation, and success conditions—implemented through the IAMLS mechanism under the PDCA cycle. 3) The evaluation results revealed that the proposed model achieved the highest level of appropriateness and feasibility. This study contributes to the body of knowledge by proposing the IAMLS Model, an effective school administration framework that integrates system theory, the PDCA cycle, and the CIPP evaluation model in a practical manner. The model provides a systematic guideline for improving and strengthening schools under the “One District One Quality School” policy, particularly in promoting systematic management, stakeholder participation, and sustainable improvement in student quality.

Keywords: Effective school administration; School administration model; One District One Quality School policy; PDCA cycle

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสังคมโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคม ส่งผลให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่หลากหลาย ทั้งด้านความรู้ ทักษะการคิดขั้นสูง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และทักษะทางสังคม (OECD, 2023) อย่างไรก็ตาม รายงานการประเมินสมรรถนะนักเรียนระดับนานาชาติ Programme for International Student Assessment (PISA) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยยังคงอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD ในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (OECD, 2023) ขณะเดียวกัน รายงานของ UNESCO ยังชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความแตกต่างของคุณภาพโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ท้าทายระบบการศึกษาในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย (UNESCO, 2022) ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทยจึงกำหนดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศ โดย ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา และการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ภายใต้กรอบนโยบายดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ ได้ขับเคลื่อนนโยบาย “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” เพื่อพัฒนาโรงเรียนที่มีศักยภาพในแต่ละอำเภอให้มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และสามารถยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม นโยบายดังกล่าวมีเป้าหมาย

สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนการเรียนรู้ของโรงเรียน ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยด้านการบริหาร การศึกษาระบุว่า ความสำเร็จของสถานศึกษาขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ภาวะผู้นำทาง วิชาการของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของครูและชุมชน การจัดสรรทรัพยากร และระบบการบริหาร จัดการที่มีประสิทธิผล (Hallinger, 2011; Leithwood et al., 2020) แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษาอยู่จำนวนหนึ่ง แต่จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัย ที่พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนภายใต้นโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่ต่างจังหวัด ของประเทศไทย ซึ่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความแตกต่างทางบริบททางสังคม และความต้องการ ทางการศึกษาที่เฉพาะเจาะจง ช่องว่างดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนา องค์ความรู้และรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทพื้นที่

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการดำเนินนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ โดยมีโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 9 โรงเรียน ซึ่งมีบทบาทสำคัญ ในการเป็นต้นแบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอำเภอ ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานทาง การศึกษาในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนดังกล่าว จึงเห็น ถึงความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่สามารถขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียน ได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาองค์ประกอบและ พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลภายใต้นโยบายดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย แบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงระบบเกี่ยวกับการบริหาร สถานศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สมรรถนะในศตวรรษที่ 21 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และความเสมอภาคทางการศึกษา อันจะนำไปสู่ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและระบบการศึกษาโดยรวมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและสภาพการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียน คุณภาพ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียน คุณภาพ ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา เนื่องจากโรงเรียนเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ โดยการบริหารสถานศึกษาสมัยใหม่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน (Bush, 2019)

แนวคิดทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะ ผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leadership) และผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งมีหน้าที่กำหนดวิสัยทัศน์องค์กร สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และสนับสนุนการพัฒนาครู และบุคลากรในโรงเรียน (Hallinger, 2011)

Leithwood et al. (2020) อธิบายว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนผ่านกระบวนการพัฒนาครู การสร้างบรรยากาศการทำงานร่วมกัน และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของประเทศไทย การบริหารสถานศึกษายังต้องสอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษา ซึ่งส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาจึงหมายถึง กระบวนการวางแผน จัดองค์กร นำและควบคุมการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยใช้ทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนและยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

แนวคิดโรงเรียนที่มีประสิทธิผล (School Effectiveness)

แนวคิดโรงเรียนที่มีประสิทธิผล (School Effectiveness) เป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งศึกษาปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้อย่างประสบความสำเร็จ และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (Hoy & Miskel, 2013)

Sammons (2018) อธิบายว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิผลมักมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่เข้มแข็ง 2. วิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียนที่ชัดเจน 3. การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ 4. บรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้เรียน และ 5. การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

Hallinger (2011) ยังพบว่าการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผลจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศ และหลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence-based management) ในการวางแผนและพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียน

ดังนั้น ประสิทธิภาพของโรงเรียนจึงสะท้อนถึง ความสามารถของสถานศึกษาในการบริหารจัดการองค์กร การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา

แนวคิดการพัฒนาคุณภาพองค์กรด้วยวงจร PDCA

วงจรคุณภาพ PDCA (Plan–Do–Check–Act) เป็นแนวคิดการบริหารคุณภาพที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในองค์กรทั้งภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Deming, 1986) กระบวนการ PDCA ประกอบด้วย Plan การวางแผนกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน, Do การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ, Check การตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน และ Act การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

Sallis (2014) อธิบายว่าการนำวงจร PDCA มาใช้ในการบริหารสถานศึกษาจะช่วยให้โรงเรียนสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลและผลการประเมินเป็นฐานในการตัดสินใจ

แนวคิดโรงเรียนคุณภาพตามนโยบาย “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ”

นโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ เป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งพัฒนาโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในแต่ละพื้นที่ โดยเน้นการพัฒนาโรงเรียนในหลายมิติ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน บุคลากร การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และคุณภาพผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

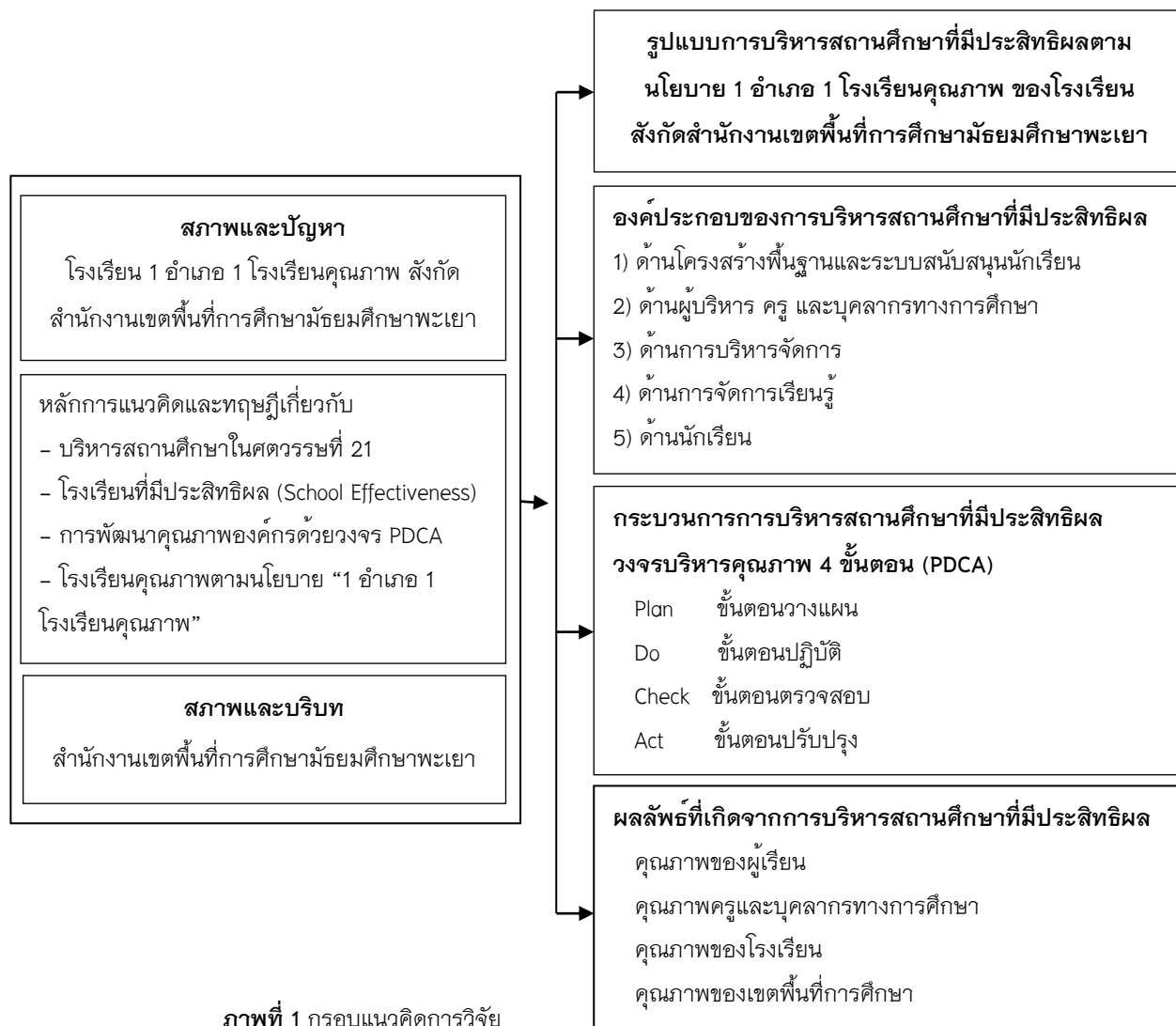
องค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนคุณภาพประกอบด้วย 1. โครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนนักเรียน 2. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 3. การบริหารจัดการ 4. การจัดการเรียนรู้ และ 5. คุณภาพผู้เรียน องค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนแนวคิด Whole School Development ซึ่งมุ่งพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (OECD, 2020)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Hallinger (2011) พบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ขณะที่ Leithwood et al. (2020) พบว่าการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของครูและการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนในประเทศไทย และ กาญจนา พิษณุเสรี (2561) พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารเชิงระบบ การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) เก็บและข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาและพัฒนาารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย “1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ” ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ (1) การศึกษาองค์ประกอบและสภาพการบริหารสถานศึกษา (2) การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษา และ (3) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและสภาพการบริหารสถานศึกษา

ระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและสภาพการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ โดยใช้การศึกษาจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนคุณภาพตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา จำนวน 9 คน ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มตัวอย่างการตรวจสอบยืนยันองค์ประกอบรูปแบบประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนคุณภาพตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา จำนวน 9 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 255 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 27 คน และครูผู้สอน จำนวน 228 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนคุณภาพตามนโยบายดังกล่าว และมีประสบการณ์ในการบริหารหรือจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) และแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 5 คน และนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ก่อนนำไปใช้จริงเพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1. ศึกษาและสังเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ 2. ดำเนินการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งหมด 9 คน จากนั้นผู้วิจัยบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ลงในแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ 3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเพื่อการวิจัย พร้อมหนังสือขออนุญาตให้เก็บข้อมูล ขอความร่วมมือและแนะนำชี้แจงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้แก่ผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียนทั้ง 9 โรงเรียน และ 4. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอผลในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบายเชิงพรรณนา

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษา

ระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้ให้ข้อมูลในระยะนี้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนคุณภาพ

เครื่องมือวิจัยที่ใช้คือ ประเด็นการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อร่วมกันพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นจากระยะที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาให้มีความสมบูรณ์

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษา

ระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนคุณภาพตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา

เครื่องมือวิจัยใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษา เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้ 1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเพื่อการวิจัย พร้อมหนังสือขออนุญาตให้เก็บข้อมูล ขอความร่วมมือและแนะนำชี้แจงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบและกำหนดเก็บรวบรวมข้อมูล 2. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบายเชิงพรรณนา

การนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขั้นตอนการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ระยะ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า เพื่อศึกษาองค์ประกอบและสภาพการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ผลการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์
2. ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสภาพการบริหารสถานศึกษา

1.1 ผลการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาเอกสารทางวิชาการ นโยบายการพัฒนาศุณภาพการศึกษา และกรอบแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนคุณภาพของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพภายใต้้นโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ครอบคลุมภารกิจสำคัญของสถานศึกษา 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนนักเรียน 2. ด้านผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา
3. ด้านการบริหารจัดการ 4. ด้านการจัดการเรียนรู้ และ 5. ด้านนักเรียน

องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านดังกล่าวเป็นกรอบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสะท้อนมิติสำคัญของการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

1.2 ผลการสำรวจสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษา

ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 255 คน เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ พบว่า โดยภาพรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านนักเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ด้านการบริหารจัดการ และด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนนักเรียน ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา (n = 255) โดยภาพรวม

สภาพการบริหารจัดการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนนักเรียน	4.34	0.45	มาก
ด้านผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา	4.56	0.44	มากที่สุด
ด้านการบริหารจัดการ	4.55	0.41	มากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.59	0.44	มากที่สุด
ด้านนักเรียน	4.71	0.50	มากที่สุด
รวม	4.55	0.45	มากที่สุด

พบว่าสภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา โดยรวมมีสภาพการบริหารปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=0.45)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า “IAMS Model” ชื่อโมเดล IAMS Model เป็นชื่อที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากผลการวิจัย โดยสะท้อนองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและระบบบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยโครงสร้างของโมเดลประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1. Principles (หลักการ) ยึดหลักการบริหารเชิงระบบ การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. Objectives (วัตถุประสงค์) เพื่อยกระดับประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ และส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน 3. Implementation Process (กระบวนการดำเนินงาน) การบริหารจัดการใช้แนวคิด PDCA (Plan-Do-Check-Act)

ครอบคลุมภารกิจหลักของสถานศึกษา 5 ด้าน 4. Evaluation (การประเมินผล) ใช้แนวทางการประเมินตาม CIPP Model (Context, Input, Process, Product) และ 5. Success Conditions (เงื่อนไขความสำเร็จ) ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของครูและชุมชน ระบบสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด และทรัพยากรที่เพียงพอ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน พบว่า 1. ความเหมาะสมของรูปแบบ อยู่ในระดับ มากที่สุด 2. ความเป็นไปได้และประโยชน์ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับ มากที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ IAMLS Model

องค์ประกอบของรูปแบบ	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. หลักการ	4.60	0.49	มากที่สุด	4.80	0.41	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมาย	4.70	0.47	มากที่สุด	4.77	0.43	มากที่สุด
3. การดำเนินการ	4.63	0.49	มากที่สุด	4.47	0.51	มาก
4. การประเมินผล	4.67	0.48	มากที่สุด	4.70	0.46	มากที่สุด
5. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.53	0.51	มากที่สุด	4.63	0.49	มากที่สุด
โดยรวม	4.63	0.49	มากที่สุด	4.68	0.46	มากที่สุด

พบว่า ผลการประเมินโดยรวมแสดงให้เห็นว่า **IAMLS Model** มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.63$) และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ($\bar{X} = 4.68$) อยู่ในระดับ มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา สามารถอภิปราย ผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยด้านนักเรียนและด้านการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ขณะที่ด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและกระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ instructional leadership ที่มองว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการพัฒนาการสอนและการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน (Hallinger, 2011) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ effective school theory ที่เสนอว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิผลมากให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การสร้างสภาพแวดล้อมทางการ

เรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา และการมีระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน (Scheerens, 2016) ในระดับสากล งานวิจัยของ Leithwood et al. (2020) พบว่า การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องเน้นการพัฒนา ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสร้างระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านหลักสูตร การจัดการ การเรียนรู้ และทรัพยากรทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ด้านนักเรียนและด้านการ จัดการเรียนรู้มีระดับการดำเนินการสูงที่สุด อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าด้านโครงสร้างพื้นฐานและ ระบบสนับสนุนนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ซึ่งอาจสะท้อนข้อจำกัดด้านทรัพยากรทางการศึกษา งบประมาณ และโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนในบางพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น คือ IAMS Model ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการดำเนินงาน การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบดังกล่าวสะท้อนแนวคิดของ system approach in educational administration ซึ่งมองว่าการบริหารสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์ทางการศึกษา (Hoy & Miskel, 2013) นอกจากนี้ การใช้วงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ในการขับเคลื่อนรูปแบบยัง สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (continuous improvement) ซึ่งได้รับการยอมรับ อย่างแพร่หลายในงานบริหารการศึกษาและการพัฒนาองค์กร (Deming, 1986) ในด้านการประเมินผล รูปแบบดังกล่าวได้นำแนวคิด CIPP Model มาใช้ในการประเมินผล ซึ่งครอบคลุมการประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของการดำเนินงาน (Stufflebeam & Zhang, 2017) การประเมิน ในลักษณะดังกล่าวช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถติดตามและปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาในบริบทของการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพ รูปแบบ IAMS Model ยังสอดคล้องกับแนวคิด school improvement and school effectiveness ที่เน้นการพัฒนาระบบบริหาร โรงเรียนอย่างบูรณาการ เพื่อส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและสร้างความเข้มแข็งขององค์กร ทางการศึกษา (Fullan, 2016) ดังนั้น รูปแบบ IAMS Model จึงเป็นกรอบการบริหารสถานศึกษา ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบ IAMS Model มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในระดับ มากที่สุด ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบของ รูปแบบมีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียน ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ implementation theory ที่ระบุว่าความสำเร็จของนวัตกรรมหรือ รูปแบบการบริหารขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างรูปแบบกับบริบทขององค์กร (Fixsen et al., 2005) ในด้านการบริหารการศึกษา งานวิจัยของ Harris and Jones (2020) พบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียน ที่มีประสิทธิภาพมักมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การมีภาวะผู้นำทางวิชาการ การทำงานแบบมีส่วนร่วม ของครูและบุคลากร การใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การประเมินผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับโครงสร้างของ IAMLS Model ซึ่งเน้นการบริหารเชิงระบบ การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการประเมินผลเพื่อการพัฒนา ดังนั้น รูปแบบ IAMLS Model จึงสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

งานวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ทางด้านการบริหารการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่บูรณาการแนวคิดการบริหารเชิงระบบกับนโยบายโรงเรียนคุณภาพ

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพภายใต้บริบทของนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบที่เรียกว่า IAMLS Model ที่บูรณาการแนวคิดการบริหารเชิงระบบ (System Approach) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (PDCA Cycle) เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1. หลักการ (Principles) 2. วัตถุประสงค์ (Objectives) 3. กระบวนการดำเนินงาน (Implementation Process) 4. การประเมินผล (Evaluation) และ 5. เงื่อนไขความสำเร็จ (Success Conditions)

โครงสร้างของรูปแบบนี้เป็นกรอบการบริหารที่เชื่อมโยง นโยบายระดับชาติ → การบริหารโรงเรียน → คุณภาพผู้เรียน อย่างเป็นระบบ ซึ่งถือเป็นการขยายองค์ความรู้ด้าน School Effectiveness and School Improvement ในบริบทการศึกษาของประเทศไทย

2. การระบุองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นโรงเรียนคุณภาพ

งานวิจัยได้สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพได้นโยบายโรงเรียนคุณภาพจำเป็นต้องครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1. โครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนนักเรียน 2. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 3. การบริหารจัดการ 4. การจัดการเรียนรู้ และ 5. นักเรียน

แม้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้จะปรากฏอยู่ในแนวทางการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่การวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงระบบขององค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน และบทบาทของแต่ละองค์ประกอบต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งช่วยให้เข้าใจโครงสร้างของการบริหารโรงเรียนคุณภาพอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

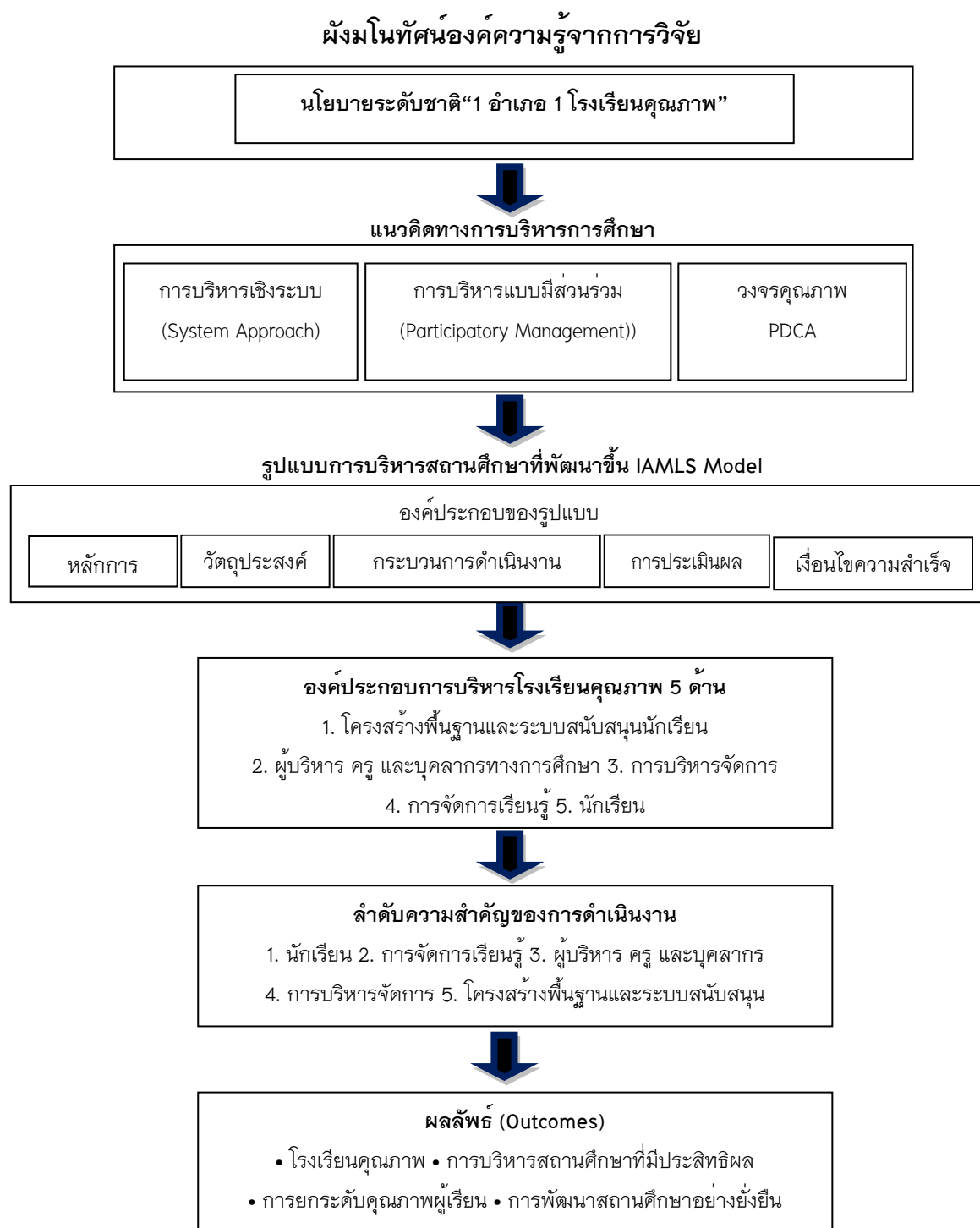
3. การค้นพบลำดับความสำคัญของมิติการบริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ผลการวิจัยเชิงประจักษ์พบว่า ในการบริหารสถานศึกษาตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ

ด้านที่มีระดับการดำเนินการสูงที่สุดคือ 1. ด้านนักเรียน 2. ด้านการจัดการเรียนรู้ 3. ด้านผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา 4. ด้านการบริหารจัดการ และ 5. ด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุน

ผลการค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า ปัจจัยด้านผู้เรียนและการเรียนรู้เป็นแกนกลางของความเป็นโรงเรียนคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้น การพัฒนาผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

4. การเสนอกรอบการบริหารสถานศึกษาที่สามารถประยุกต์ใช้กับโรงเรียนมัธยมศึกษาในบริบทพื้นที่

องค์ความรู้ใหม่อีกประการหนึ่งของงานวิจัยนี้ คือ การนำเสนอกรอบการบริหารสถานศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของพื้นที่การศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ดำเนินงานตามนโยบายโรงเรียนคุณภาพ รูปแบบ IAMLS Model ไม่เพียงเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่ยังเป็นแนวทางการบริหารที่สามารถนำไปใช้ในการ 1. วางแผนพัฒนาโรงเรียน 2. ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ 3. ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน และ 4. พัฒนาระบบบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 2 ผังมโนทัศน์องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุป

บทความนี้นำเสนอข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีลักษณะเป็นระบบ มีองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาสถานศึกษาภายใต้นโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ ในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา ผลการวิจัยสะท้อน

ให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญหลายประการ ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การบริหารจัดการเชิงระบบ และการมุ่งเน้นคุณภาพผู้เรียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการพัฒนา นโยบายหรือแนวทางการบริหารสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา อย่างไรก็ตาม การนำรูปแบบการบริหารดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นควรพิจารณาปัจจัยด้านบริบทและเงื่อนไขของแต่ละพื้นที่เพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายและการบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพะเยาสามารถนำองค์ประกอบและแนวทางของรูปแบบการบริหารที่ได้ไปใช้เป็น ข้อมูลประกอบการกำหนดแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาในโครงการ 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ โดยอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ และตัวชี้วัดความสำเร็จของ สถานศึกษาให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

2. การพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาและครู ผลการวิจัยชี้ให้เห็นความสำคัญของภาวะ ผู้นำทางการศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ ดังนั้น หน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครู ผ่าน การอบรม การพัฒนาวิชาชีพ หรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในระดับเครือข่ายสถานศึกษา

3. การใช้เป็นกรอบในการกำกับ ติดตาม และประเมินผล องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของรูปแบบ การบริหารที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาเครื่องมือกำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารสถานศึกษา เพื่อช่วยให้ผู้บริหารและหน่วยงานต้นสังกัดสามารถติดตาม ความก้าวหน้า วิเคราะห์จุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนา และปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมกับ บริบทของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การขยายพื้นที่การศึกษา ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลใน เขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของรูปแบบการบริหารใน บริบทพื้นที่ที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยเพิ่มความครอบคลุมขององค์ความรู้ในการอธิบายปรากฏการณ์ใน ระดับที่กว้างขึ้น

2. การศึกษาผลกระทบต่อผู้เรียน ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษากับผลลัพธ์ด้านผู้เรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อยืนยันประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารในมิติของคุณภาพผู้เรียน

3. การใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย การวิจัยในอนาคตอาจใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) เพื่อศึกษากระบวนการนำรูปแบบการบริหารไปใช้จริงในสถานศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จ อุปสรรค และแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารให้เหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา พิษณุเสรี. (2561). *การบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.). (2564). *แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.). (2566). *แนวทางการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพตามนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). *รายงานผลการดำเนินนโยบาย 1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

Bush, T. (2019). *Educational leadership and management: Theory, policy, and practice*. (2nd ed.). Sage.

Deming, W. E. (1986). *Out of the crisis*. MIT Press.

Fixsen, D. L., Naoom, S. F., Blase, K. A., Friedman, R. M., & Wallace, F. (2005). *Implementation research: A synthesis of the literature*. University of South Florida, Louis de la Parte Florida Mental Health Institute.

Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change*. (5th ed.). Teachers College Press.

Hallinger, P. (2011). Leadership for learning: Lessons from 40 years of empirical research. *Journal of Educational Administration*, 49(2), 125–142. <https://doi.org/10.1108/09578231111116699>

Harris, A., & Jones, M. (2020). COVID–19 – school leadership in disruptive times. *School Leadership & Management*, 40(4), 243–247. <https://doi.org/10.1080/13632434.2020.1811479>

- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice*. (9th ed.). McGraw-Hill.
- Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5–22.
<https://doi.org/10.1080/13632434.2019.1596077>
- OECD. (2020). *School leadership and education system reform*. OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/8b7a2d3c-en>
- OECD. (2023). *PISA 2022 results (Volume I): The state of learning and equity in education*. OECD Publishing.
- Sallis, E. (2014). *Total quality management in education*. (3rd ed.). Routledge.
- Sammons, P. (2018). School effectiveness and school improvement: A review of the research literature. *Journal of Educational Change*, 19(2), 203–231. <https://doi.org/10.1007/s10833-018-9320-4>
- Scheerens, J. (2016). *Educational effectiveness and ineffectiveness: A critical review of the knowledge base*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-94-017-7459-8>
- Stufflebeam, D. L., & Zhang, G. (2017). *The CIPP evaluation model: How to evaluate for improvement and accountability*. Guilford Press.
- UNESCO. (2022). *Global education monitoring report 2022: Non-state actors in education*. Paris: UNESCO Publishing.